

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญา ของประชาชน

GUIDELINES FOR IMPROVE ELDERLY'S QUALITY OF LIFE TO PEOPLE INTELLECTUAL REPOSITORY

สงคราม จันทร์ทาศิรี¹, รสนันท์ มานะสุข, ธิญาภรณ์ วงษา และอำนาจ สาเซตร

โรงเรียนบ้านคลองหลวง จังหวัดสมุทรสาคร

Songkram Chanthakhiri, Rosanan Manasuk, Thinyaphan Wongsas, and Amnat Saket

Ban Khlong Luang School, Samut Sakhon Province, Thailand

E-mail: mcs.songkhram@gmail.com¹

Received 16 December 2024; Revised 27 December 2024; Accepted 29 December 2024.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาลักษณะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน 2) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน 3) เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน คณะผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือกผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย 55 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 22 คน ผลการวิจัยพบว่า

1) การศึกษาลักษณะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชนผลการวิจัย พบว่า ลักษณะการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน เป็นลักษณะการถ่ายทอดที่กระตือรือร้นและเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดเพื่อเป็นการสืบทอดคลังปัญญาแก่คนรุ่นหลังสู่คนรุ่นหลัง

2) การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ในหัวข้อเกี่ยวกับ ความสำคัญของการถ่ายทอดคลังปัญญา ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 และเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53

3) นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชนผลการวิจัย พบว่า การนำเสนอในเรื่องของการถอดบทเรียนของผู้สูงอายุมีการเตรียมความ

พร้อมในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด โดยให้ให้ความรู้และอธิบายในเรื่องประวัติความเป็นมา วัสดุ อุปกรณ์ คติความเชื่อ ประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าของคลังปัญญาท้องถิ่น

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณภาพชีวิต, การถ่ายทอดคลังปัญญา, ผู้สูงอายุกับการถ่ายทอดคลังปัญญา

Abstract

This research aims to: 1) examine the characteristics of quality-of-life development for the elderly in the transmission of community knowledge, 2) analyze patterns of quality-of-life improvement for seniors involved in sharing communal wisdom, and 3) propose approaches for enhancing the quality of life of the elderly in passing down this knowledge. The study utilized a mixed methodology, combining quantitative research through questionnaires distributed to a sample of 55 elderly participants from Chiang Rai, and qualitative research through in-depth interviews with 22 key informants related to the study.

The research findings are as follows:

1) The study of the quality-of-life development characteristics for the elderly in knowledge transmission revealed that this approach highlights the importance of raising awareness and valuing the transmission of knowledge to ensure it is preserved for future generations.

2) The analysis of quality-of-life improvement patterns for seniors in knowledge transmission found that the elderly placed the highest importance on the significance of passing down communal wisdom. This was reflected in an overall average score of 4.50 with a standard deviation of 0.53, showing a strong emphasis on this aspect.

3) In presenting approaches to enhance quality of life for seniors involved in knowledge transmission, the research highlighted the importance of thorough preparation for those transferring knowledge. This includes providing background information, materials, tools, beliefs, uses, and the cultural significance of local wisdom.

Keywords: Improve's Quality, Intellectual Repository, Elderly and Intellectual Repository

บทนำ

ประเทศไทยในการเตรียมความพร้อมเรื่องแผนยุทธศาสตร์ระยะยาว เนื่องจากแม้มีการเตรียมการเกี่ยวกับสถานการณ์ด้านผู้สูงอายุ แต่จำนวนและสัดส่วนประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่องย่อมทำให้เกิดความการเตรียมความพร้อมอยู่อย่างเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการบริหารจัดการ หรือความพร้อมเชิงโครงสร้าง เช่น หลักประกัน และสวัสดิการทางสังคมต่าง ๆ แต่การเตรียมความพร้อมด้านทัศนคติที่มีต่อผู้สูงอายุในเชิงคุณค่าก็เป็นสิ่งสำคัญในประเทศเช่นกัน และประเทศไทย

ยังคงให้ความสำคัญแก่ผู้สูงอายุ ทั้งนี้ คำนึงในการแสดงความเคารพ การให้เกียรติผู้มีอาวุโส และการกตัญญูต่อบุคคลที่มีพระคุณ ถือเป็นคุณค่าที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และได้รับการสืบทอดปลูกฝังในสังคมมาอย่างต่อเนื่อง (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 20) ประเทศไทยกำลังเผชิญกับภาวะการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของประชากรสูงอายุ ซึ่งสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่รัฐบาลไทยได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมของสังคมไทยในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยได้กำหนดให้ประเด็นนี้เป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์สำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ทั้งนี้ ได้มีการจัดทำ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ เพื่อรองรับสถานการณ์ดังกล่าว ซึ่งปัจจุบันอยู่ในวาระฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 - 2564) โดยมี 5 ยุทธศาสตร์หลักเป็นแนวคิดพื้นฐานในการดำเนินงาน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ มุ่งเน้นให้ประชากรเตรียมความพร้อมทั้งด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และจิตใจตั้งแต่วัยก่อนสูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมผู้สูงอายุ สนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การพัฒนาศักยภาพ และการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า ยุทธศาสตร์ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การจัดระบบสวัสดิการและความคุ้มครองทางสังคมที่เหมาะสมและครอบคลุม ยุทธศาสตร์ด้านการบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุระดับชาติและการพัฒนาบุคลากรด้านผู้สูงอายุ การสร้างระบบการจัดการและพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องให้สามารถรองรับความต้องการของผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์ด้านการประมวลและพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ การวิจัยและพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนอย่างต่อเนื่อง (วรเวศม์ สุวรรณระดา และรักชนก คชานุกูล, 2557: 25)

เราจะเห็นได้ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการส่งเสริมการถ่ายทอดคลังปัญญาของผู้สูงอายุมายังสังคมผู้สูงอายุเป็นประเด็นทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นที่สนใจในหลายประเทศ จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มสัดส่วนขึ้นมาก มีสาเหตุสำคัญมาจากคุณภาพทางการแพทย์ที่พัฒนาขึ้น จนส่งผลให้อายุขัยเฉลี่ยของประชากรยืนยาวขึ้น แต่ในทางกลับกัน อัตราการเกิดในประเทศต่าง ๆ กลับลดลงเนื่องจากคนรุ่นใหม่มีบุตรน้อยลงมาก เมื่อเทียบกับคนรุ่นก่อน ส่งผลให้สัดส่วนของประชากรสูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปรากฏการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นในเกือบทุกประเทศทั่วโลก และเป็นที่จับตามอง เนื่องจากประเทศที่มีผู้สูงอายุในสัดส่วนสูงสะท้อนถึงจำนวนแรงงานที่อาจลดลงส่งผลกระทบต่อศักยภาพการผลิตสินค้า และบริการของประเทศ อีกทั้งรัฐบาลยังมีการค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น จนอาจกระทบต่อฐานะทางการคลังของประเทศ อย่างไรก็ตามในมุมมองของผู้ผลิตสินค้า และบริการสังคมผู้สูงอายุถือเป็นโอกาสที่ต้องติดตามศึกษา เพื่อพัฒนาสินค้าและบริการให้เข้ากับพฤติกรรมบริโภค ของประชากรสูงวัย ซึ่งเป็นผู้บริโภคอีกกลุ่มหนึ่งที่คาดว่าจะมีสัดส่วนเพิ่มขึ้นต่อเนื่องในระยะข้างหน้า โดยลักษณะสำคัญคือ ระดับของสังคมผู้สูงอายุ (จิรภา วิลาวรรณ, 2565)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน
2. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน
3. เพื่อประเมินแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน” ผู้ศึกษาได้เตรียมแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมาตลอดและมีกฎหมายไทยที่บัญญัติเกี่ยวกับผู้สูงอายุมีทั้งที่เป็นบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและในกฎหมายและนโยบายที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทย ให้ความสำคัญกับการดูแลและส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยมีกฎหมายและนโยบายหลายฉบับที่ตอบสนองต่อความต้องการเฉพาะของกลุ่มประชากรนี้ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้ 1.รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2534 (มาตรา 81) กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ช่วยเหลือและสงเคราะห์ผู้สูงอายุอย่างจริงจัง พุทธศักราช 2540 (มาตรา 54) เป็นบทบัญญัติแรกที่ระบุสิทธิของผู้สูงอายุโดยเฉพาะ ให้ผู้ที่อายุเกิน 60 ปี และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ ได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งในรูปของเงินช่วยเหลือหรือการจัดหางานที่เหมาะสม พุทธศักราช 2550 (มาตรา 53) กำหนดให้ผู้สูงอายุที่อายุเกิน 60 ปี และมีรายได้ไม่เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับสวัสดิการและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมจากรัฐ มาตรา 80 รัฐต้องดำเนินการคุ้มครองและจัดสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุ รวมถึงผู้ยากไร้ ผู้พิการ และผู้ที่อยู่ในสภาวะยากลำบาก เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความสามารถในการพึ่งพาตนเอง 2. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พุทธศักราช 2546 พระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นกฎหมายสำคัญที่กำหนดแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีสาระสำคัญ 2 ประการ

- 1) การจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแผนหลักเกี่ยวกับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนบทบาทของผู้สูงอายุให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นหน่วยงานหลักที่ดูแลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ
- 2) สิทธิและการสนับสนุนผู้สูงอายุ บริการทางการแพทย์และสาธารณสุขที่รวดเร็ว และสะดวก บริการการศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ โอกาสในการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม

สถานการณ์ปัจจุบันและแนวทางในอนาคตประเทศไทยกำลังก้าวสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ โดยสมบูรณ์ ซึ่งจะทำให้จำนวนผู้สูงอายุเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับคนวัยทำงาน ความท้าทายนี้ทำให้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้และลดการเป็นภาระของสังคมและครอบครัว บทบาทของทุกภาคส่วน การดูแลผู้สูงอายุไม่ใช่หน้าที่ของรัฐบาลเพียงฝ่ายเดียว แต่ยังเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของทุกภาคส่วน เช่น การสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงอายุ การจัดสวัสดิการที่เหมาะสม และการสร้างสังคมที่เอื้ออาทร เพื่อให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีและความสุขในสังคม

ดังนั้นจากคำกล่าวทำให้เห็นได้ว่า ความต้องการของผู้สูงอายุโดยยึดแนวคิดของคลาร์ค (Clark) พบว่า ผู้สูงอายุต้องการทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม มีส่วนร่วมหรือเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ชุมชน ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ต้องการเข้าร่วมสนุกกับเพื่อนตามปกติ ยอมรับนับถือ และต้องการแสดงออกในผลสำเร็จของตน โดยแบ่งความต้องการของผู้สูงอายุออกเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ความต้องการการสนับสนุนจากครอบครัว ผู้สูงอายุที่ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยวจะขาดความมั่นคงทางอารมณ์และจิตใจรวมทั้งเศรษฐกิจ จึงต้องหันไปพึ่งการช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กร สังคมสงเคราะห์ภายนอกครอบครัว ผู้สูงอายุจึงมีความต้องการที่จะได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวของตนเองควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว เช่น กลุ่มอาสาสมัครทั้งองค์การภาครัฐและองค์การภาคเอกชน

2. ความต้องการด้านการประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกันสุขภาพ เมื่อเข้าสู่วัยชราและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะได้รับบำนาญชราภาพเพื่อช่วยให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขและมั่นคงปลอดภัยตามควรแก่อัตภาพในบั้นปลายชีวิต ไม่เป็นภาระแก่บุตรหลานและสังคม

3. ความต้องการมีส่วนร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภทในสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น ให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ในการพัฒนาตนเอง ในการปรับตัวให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรมและในการรักษาสุขภาพทั้งทางร่างกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่ลดการพึ่งพาตนเองให้น้อยลง หากครอบครัวและสังคมส่งเสริมให้ผู้สูงอายุได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวและสังคมแล้วจะเป็นการช่วยผู้สูงอายุให้รู้จักพึ่งพาตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบั้นปลายชีวิต

5. ความต้องการทางกายและจิตใจ เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ความต้องการทางด้านร่างกาย ได้แก่ ปัจจัย 4 ความต้องการทางด้านจิตใจ ได้แก่ ความมั่นคงปลอดภัย โดยเฉพาะความต้องการด้านที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย คลายจากความวิตกกังวลและความหวาดกลัวความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ ความต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มสังคมและ

ครอบครัว ความต้องการโอกาสก้าวหน้า โดยเฉพาะในเรื่องของความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

6. ความต้องการด้านเศรษฐกิจ ต้องการได้รับการช่วยเหลือ ด้านการเงินจากบุตรหลานเพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในกรณีที่ตนเองเจ็บป่วย ต้องการให้รัฐช่วยจัดหาอาชีพ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้ ทั้งนี้เพื่อตนจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ ช่วยให้ตนพ้นจากภาวะบีบคั้นของเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน (ประหยัด พิมพ์า, 2556 : 47)

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคลังปัญญา

ลักษณะของคลังปัญญาท้องถิ่น เป็นเรื่องของการใช้ความรู้ ทักษะ ความเชื่อและพฤติกรรม โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ คนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เป็นองค์รวมหรือกิจกรรมทุกอย่างในวิถีชีวิต เป็นเรื่องของการแก้ไขปัญหาการจัดการ การปรับตัว การเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดของบุคคล ชุมชนและสังคม เป็นแกนหลักหรือกระบวนทัศน์ในการมองชีวิตเป็นพื้นความรู้ในเรื่องต่าง ๆ มีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ในตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงเพื่อการปรับสมดุลในการพัฒนาการทางสังคมตลอดเวลา มีวัฒนธรรมเป็นฐาน ไม่ใช่วิทยาศาสตร์ มีการบูรณาการสูง มีความเชื่อมโยงไปสู่นามธรรมที่ลึกซึ้งสูงส่ง และเน้นความสำคัญของจริยธรรมมากกว่าวัตถุธรรม (กรมส่งเสริม อ่างใน สุภรัชต์ อินทรเทพ, 2561 : 26-28) การสร้างสรรค์สังคัมคลังปัญญาเป็นกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทางสังคมที่มีพัฒนาการมายาวนาน ธรรมชาติ การเรียนรู้ของมนุษย์จึงมีความสำคัญและถือว่าเป็นศักยภาพอันยิ่งใหญ่และการเรียนรู้จากการสัมผัสมนุษย์ด้วยกันและเรียนรู้จากโลกกายภาพอันเป็นสิ่งแวดล้อมธรรมชาติที่เกื้อกูลชีวิตมนุษย์ตลอดมา กระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์แล้วสังคัมเป็นมรดกทางปัญญาจึงมีความสำคัญ เช่นเดียวกับการเรียนรู้วิทยาการก้าวหน้าจากการศึกษาวิเคราะห์และประมวลลักษณะ การเรียนรู้ของชาวบ้านหรือคนธรรมดาสามัญจะก่อให้เกิดการพัฒนาคลังปัญญาไว้อย่างมากมาย พอสรุปกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของมนุษย์ (เอกวิทย์ ณ ถลาง อ่างใน ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง, 2558 : 90) ได้ดังนี้คือ

1. การลองผิดลองถูก ในบรรพกาลมนุษย์เรียนรู้ที่จะดำรงชีวิตและรักษาเผ่าพันธุ์ของตนให้อยู่รอดด้วยการลองผิดลองถูก
2. การลงมือกระทำจริง มนุษย์เรียนรู้ด้วยการลงมือกระทำจริงในสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่จริง เช่น การเดินทาง ปลูกพืช สร้างบ้าน ต่อสู้กับภัยอันตราย ฯลฯ
3. เรียนรู้จากการกระทำจริงได้พัฒนาต่อมาจนเป็นการส่งต่อ (Transmission) แต่คนรุ่นหลัง ด้วยการ สานิตวิธี การสอนด้วยการบอกเล่า (Oral Tradition)
4. การเรียนรู้โดยพิธีกรรมในเชิงจิตวิทยา พิธีกรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และมีอำนาจโน้มน้าวให้คนที่มีส่วนร่วมรับเอาคุณค่าและแบบอย่างพฤติกรรมที่ต้องการเน้นเข้าไว้ในตัว เป็นการตอกย้ำความเชื่อ กรอบศีลธรรมจรรยาของกลุ่มชน

5. การเรียนรู้โดยศาสนา เป็นหลักในการหล่อหลอมบ่มเพาะความประพฤติ สติปัญญา และ อุดมการณ์ชีวิต ทั้งในด้านหลักธรรมคำสอน ศิลและวัตรปฏิบัติ ตลอดจนพิธีกรรมและ กิจกรรมทางสังคม ที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน

6. การแลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างกลุ่มคนที่แตกต่างกันทั้งทางชาติพันธุ์ ถิ่นฐานทำกิน รวมไปถึงการแลกเปลี่ยนกับคนต่างวัฒนธรรม

7. การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction) ในการแก้ปัญหาทั้งทางสิ่งแวดล้อม ทางเศรษฐกิจและทางสังคมได้มีคนพยายามเลือกเฟ้นเอาความเชื่อและธรรมเนียม

8. ครูพักลักจำก็เป็นกระบวนการเรียนรู้วิถีหนึ่งที่มีมาแต่เดิมและจะยังมีอยู่ต่อไปในทิววิถี “ครูพักลักจำ” เป็นการเรียนรู้ในทำนองแอบเรียน

3. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

การเกิดคุณภาพชีวิตนั้น เป็นระดับการมีชีวิตที่ดีมีความสุขและความพึงพอใจในชีวิตทั้งในด้าน ร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์และการดำเนินชีวิตของปัจเจกบุคคลในสังคมเป็นการประสานการรับรู้ของบุคคลในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม สิ่งแวดล้อม ภายใต้วรรณค่านิยมและเป้าหมายในชีวิตของแต่ละคนและหมายถึงการมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีที่เหมาะสมแต่ละบุคคลทั้งในด้าน นามธรรมและรูปธรรม ซึ่งในปัจจุบันการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตได้เป็น 2 ด้าน คือ ข้อคำถาม 2 ชนิด คือ แบบภาวะวิสัยและอัตวิสัย การศึกษาทางด้านภาวะวิสัยเป็นการศึกษาบนพื้นฐานของข้อมูลทางด้าน รูปธรรมที่มองเห็นได้ นับได้ หรือวัดได้ การศึกษาทางด้านอัตวิสัยนั้นมืองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ด้าน สุขภาพทางกาย ด้านจิตใจ ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การรับรู้ถึงสภาพความ สมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย ความรู้สึกสุขสบายปราศจากความเจ็บปวด ความสามารถในการจัดการกับ ความเจ็บป่วย พละกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การนอนหลับที่มีคุณภาพ ความรู้สึกทางบวกต่อ ตนเอง การเห็นคุณค่าและภาพลักษณ์ของตนเอง ความภาคภูมิใจและมั่นใจในตัวเอง ความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ การมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การได้รับและการให้ความ ช่วยเหลือในสังคม การดำเนินชีวิตอย่างอิสระ มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ ดี ปราศจากมลพิษ มีการคมนาคมที่สะดวก และการเข้าถึงแหล่งสนับสนุนด้านการเงิน สถานพยาบาล และบริการสังคม ล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญของคุณภาพชีวิตที่ดี ตามสภาพความเป็นจริงของสังคมใน ขณะนั้น ๆ โดยเชื่อว่าการปลูกฝังและการปรับเปลี่ยนการกระทำของบุคคลให้เหมาะสมมีอิทธิพลต่อ คุณภาพชีวิตด้วย (ศิริสุข ฉายแสง, 2553 : 56) โดยคุณภาพชีวิตที่พูดถึงนี้ แสดงถึงผู้สูงอายุที่จะมี คุณภาพชีวิตดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจ เศรษฐกิจถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตผู้สูงอายุในการตอบสนอง ต่อความต้องการด้านต่าง ๆ ทั้งด้านที่อยู่อาศัยที่ดี มีอาหารที่เพียงพอและมีคุณค่าการรักษาพยาบาลที่ ถูกต้อง การมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ การมีอาชีพหรือการทำงานของผู้สูงอายุ นอกจากรายได้เพื่อ

เลี้ยงตนเองแล้วยังได้ฝึกฝนการทำงานของระบบต่าง ๆ ในร่างกายให้สามารถทำงานได้อย่างปกติและต่อเนื่อง

ด้านสุขภาพอนามัย การที่สุขภาพดี อันเป็นสิ่งปรารถนาของมวลมนุษย์ รวมถึงการมีคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรในสังคมผู้สูงอายุก็เช่นเดียวกันต่างก็ปรารถนามีสุขภาพอนามัยที่ดี นั่นคือมีสุขภาพกายที่แข็งแรงและสุขภาพจิตที่สมบูรณ์ สามารถพึ่งตนเองได้ สุขภาพดี คือ คุณภาพชีวิตนั่นเอง

ด้านสภาพแวดล้อม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่อยู่ มีทั้งบ้านพักอาศัยที่คงทนถาวร สะดวกสบาย ครอบคลุมและชุมชนอบอุ่น เพื่อนบ้านที่ดี บริการที่ดีด้านสาธารณสุขปลอดภัยของชุมชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความสงบและเป็นส่วนตัว ย่อมทำให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจและเป็นสุขได้

ด้านการทำกิจกรรมทางสังคมและการพัฒนาตนเอง ผู้สูงอายุที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยให้มีที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ รู้สึกว่าชีวิตของตนเองนั้นมีค่ามีความหมาย ต่างกับผู้สูงอายุที่ไม่มีกิจกรรมจะรู้สึกว่ามีแต่ความเจ็บเหงาเบื่อหน่ายและหมดอาลัย การทำกิจกรรมของผู้สูงอายุนั้นจะต่างกันไป (Berghom, et. Al อ้างใน ศิริพันธ์ กิตติสุขสถิตและคณะ, 2555: 48)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ที่ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน” เพื่อประมวลองค์ความรู้สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยและการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methodology Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เก็บ รวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaires) โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการคัดเลือกผู้สูงอายุจังหวัดเชียงราย 55 คน จากการรับอาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรม และการแจกแบบสอบถาม นำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการหาค่าแจกแจง ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 22 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

เชิงปริมาณ คัดเลือกกลุ่มผู้รับการถ่ายทอด จำนวน 55 คน โดยวิธีการเลือกแบบเฉพาะเจาะจงกลุ่มผู้สนใจเข้ารับการถ่ายทอดคลังปัญญา ให้กลุ่มทดลอง/ผู้รับการถ่ายทอดดำเนินการกรอกแบบสอบถามการถ่ายทอดคลังปัญญาผู้สูงอายุ นำแบบสอบถามที่เก็บรวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ การหาจำนวนค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการหาค่าทางสถิติ

เชิงคุณภาพ ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญผู้เกี่ยวข้องกับงานวิจัย 22 คน เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

ลำดับ	สาขาที่สัมภาษณ์	ความเชี่ยวชาญ
1	การศึกษา	สามารถถ่ายทอดการศึกษาในหลากหลายแขนง
2	การแพทย์และ สาธารณสุข	สามารถถ่ายทอดด้านสุขภาพและการรักษา พยาบาล การฟื้นฟู สภาพ
3	การเกษตร	สามารถถ่ายทอด การเพาะปลูกพืช การเพาะพันธุ์พืชผักต่าง ๆ
4	ทรัพยากร ธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม	สามารถถ่ายทอดการรักษาสิ่งแวดล้อม
5	วิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี	สามารถถ่ายทอดการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ
6	วิศวกรรม	สามารถถ่ายทอดการปรับปรุงบ้านและสิ่งแวดล้อมบ้านผู้ป่วยติด เตียง ต่าง ๆ
7	สถาปัตยกรรม	สามารถถ่ายทอดการออกแบบวัสดุอุปกรณ์ที่ปลอดภัยแก่ผู้ป่วย สูงอายุ
8	พัฒนาสังคม สังคม สงเคราะห์จิตสวสดีการ ชุมชนฯ	สามารถถ่ายทอดการช่วยเหลือทางด้านสังคม การเยี่ยมเยียนคน ยากจน การจัดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และแก้ปัญหาใน ชุมชนร่วมกัน
9	กฎหมาย	สามารถถ่ายทอดด้านกฎหมายใช้ให้เกิดประโยชน์ในชุมชน ช่วยเหลือผู้มีปัญหาด้านกฎหมายต่าง ๆ
10	การเมืองการปกครอง	สามารถถ่ายทอดความเป็นผู้นำการปกครองพื้นที่ ชุมชนรักษา ความสงบในพื้นที่ให้อยู่อย่างมีความสุข เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้
11	ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี	สามารถถ่ายทอดการสร้างสรรคผลงานทางศิลปะ สาขาต่าง ๆ เพื่อ การอนุรักษ์การสืบสานวัฒนธรรมประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่
12	ศาสนา จริยธรรม	สามารถถ่ายทอดหลักคำสอนทางศาสนา ปรัชญาความเชื่อมาปรับ ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน
13	พาณิชย์และบริการ	สามารถถ่ายทอดการประกอบอาชีพสร้างรายได้ หรือสิ่งประดิษฐ์ ต่าง ๆ ที่เป็นของโบราณ เช่น การทอผ้า การทำบายศรี เป็นต้น

14	ความมั่นคง	สามารถถ่ายทอดการปกป้องคุ้มครองชุมชน หรือประเทศให้ปลอดภัย
15	บริหารจัดการและบริหารธุรกิจ	สามารถประยุกต์ วิธีการหรือจัดการ ให้ได้รับผลประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่นได้
16	การประชาสัมพันธ์	สามารถผลิตสื่อหรือเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ สารความรู้ หรือข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น
17	คมนาคมและการสื่อสาร	สามารถนำความรู้ด้านคมนาคม การสื่อสาร ถ่ายทอดให้ผู้ให้ความสนใจ
18	พลังงาน	สามารถนำวัสดุทรัพยากรธรรมชาติ หรือสิ่งทดแทนมาใช้แทนพลังงานที่กำลังจะหมดไป
20	อุตสาหกรรม หัตถกรรม จักสานและโอท็อป	สามารถนำความรู้ถ่ายทอดการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการแปรรูปผลิตภัณฑ์อย่างปลอดภัย ประหยัดและเป็นธรรม
21	ภาษา วรรณคดี วรรณศิลป์	สามารถถ่ายทอดด้านภาษาไทยพื้นถิ่น ไทยดั้งเดิม กาพย์ กลอน โคลง
22	วาทศิลป์	สามารถถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์การใช้พูดภาษาไทยอย่างถูกต้องตามกาลเทศะ และประเพณีไทย

ตารางที่ 1 แสดงรายละเอียดข้อมูลสำคัญ

ผลการวิจัย

1. การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน เป็นลักษณะการถ่ายทอดที่เน้นการตระหนักและเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดเพื่อเป็นการสืบทอดคลังปัญญาแก่คนรุ่นหลังสู่คนรุ่นหลัง ที่นำไปสู่การเตรียมความพร้อมโดยมีการจัดพิธีไหว้ครูให้กับผู้รับการถ่ายทอดก่อนฝึกปฏิบัติ เน้นบรรยากาศในการถ่ายทอดโดยเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับเรื่องที่ถ่ายทอด ซึ่งผลตอบรับที่เกิดจากรูปแบบการถ่ายทอด ทำให้ผู้ถ่ายทอดเกิดความห่วงหา เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าในมรดกของท้องถิ่นและเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์คลังปัญญา โดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ ในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน

2. การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน

ผลการวิจัย กลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ในหัวข้อเกี่ยวกับ ความสำคัญของการถ่ายทอดคลังปัญญา ใน ภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 และเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 และเมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ความคิดเห็นว่าได้ตระหนักและการถ่ายทอดคลังปัญญาได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป ระดับ มากที่สุด โดยมีค่าร้อยละ 60 และ ค่าเฉลี่ย 4.60 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ในระดับมากที่สุด โดย ว่า ผู้สูงอายุได้ให้ความคิดเห็นว่าได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดคลังปัญญาเพื่อเป็นการสืบทอด คลังปัญญาแก่คนรุ่นหลังในแต่ละครั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแสดงตารางตามแผนภาพดังนี้

รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของ ประชาชน	ระดับความคิดเห็น					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการ ถ่ายทอดคลังปัญญาเพื่อเป็นการสืบทอดคลัง ปัญญาแก่คนรุ่นหลัง	50.00 (5)	50.00 (5)	00.00 (0)	00.00 (0)	00.00 (0)	4.50	0.53	มากที่สุด
2. การถ่ายทอดคลังปัญญาได้รับการ ยอมรับจากบุคคลทั่วไป	60.00 (6)	40.00 (4)	00.00 (0)	00.00 (0)	00.00 (0)	4.60	0.52	มากที่สุด
3. การถ่ายทอดคลังปัญญาสามารถสร้าง ประโยชน์ให้แก่คนรุ่นหลังและชุมชนได้	40.00 (4)	60.00 (6)	00.00 (0)	00.00 (0)	00.00 (0)	4.40	0.52	มาก

4. ได้นำเครื่องมือ อุปกรณ์สมัยใหม่หรือเทคนิคใหม่ ๆ มาใช้ในการถ่ายทอดคลังปัญญา	50.00 (4)	50.00 (6)	00.00 (0)	00.00 (0)	00.00 (0)	4.50	0.53	มากที่สุด
รวม						4.50	0.53	มากที่สุด

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ

ในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า การนำเสนอในเรื่องของการถอดบทเรียนของผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด โดยให้ให้ความรู้และอธิบายในเรื่องประวัติความเป็นมา วัสดุ อุปกรณ์ คติความเชื่อ ประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าของคลังปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดพิธีไหว้ครูให้กับผู้รับการถ่ายทอดก่อนลงมือทำการฝึกปฏิบัติ โดยแต่ละบุคคลที่ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าควรจัดสภาพและบรรยากาศของสถานที่การถ่ายทอดให้เหมาะสมกับเรื่องที่ถ่ายทอด โดยผลจากการเข้ากิจกรรมทำให้เห็นว่า เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าในมรดกของท้องถิ่นและเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์ ทำให้มีการรักษามรดกอันดีงามเกี่ยวกับการถ่ายทอดคลังปัญญาต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน เป็นลักษณะการถ่ายทอดที่เน้นการตระหนักและเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดเพื่อเป็นการสืบทอดคลังปัญญาแก่คนรุ่นหลังสู่คนรุ่นหลัง ที่นำไปสู่การเตรียมความพร้อมโดยมีการจัดพิธีไหว้ครูให้กับผู้รับการถ่ายทอดก่อนฝึกปฏิบัติ เน้นบรรยากาศในการถ่ายทอดโดยเตรียมสถานที่ให้เหมาะสมกับเรื่องที่ถ่ายทอด ซึ่งผลตอบรับที่เกิดจากรูปแบบการถ่ายทอด ทำให้ผู้ถ่ายทอดเกิดความห่วงหา เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าในมรดกของท้องถิ่นและเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์คลังปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธันยาภรณ์ โพธิภาวิน (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดคลังปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีประเภทขลุ่ยและแคน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี ที่ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดคลังปัญญาด้านดนตรีขลุ่ยและแคนในฐานะที่เป็นเงื่อนไขในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว ประกอบด้วย 1) ความเข้มแข็งด้านสังคม ได้แก่ ระบบเครือญาติ พิธีกรรมทางสังคม ความสัมพันธ์ในครอบครัวและชุมชน ความสัมพันธ์ในพิธีกรรม การสร้างทุนทางสังคมผ่านระบบโรงเรียน 2) ความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม ได้แก่ ประเพณีของชุมชน การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนผ่านพิธีกรรม และการสร้างทุนทางวัฒนธรรมผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียน 3) ความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ พิธีกรรมการผลิต การช่วยเหลือ

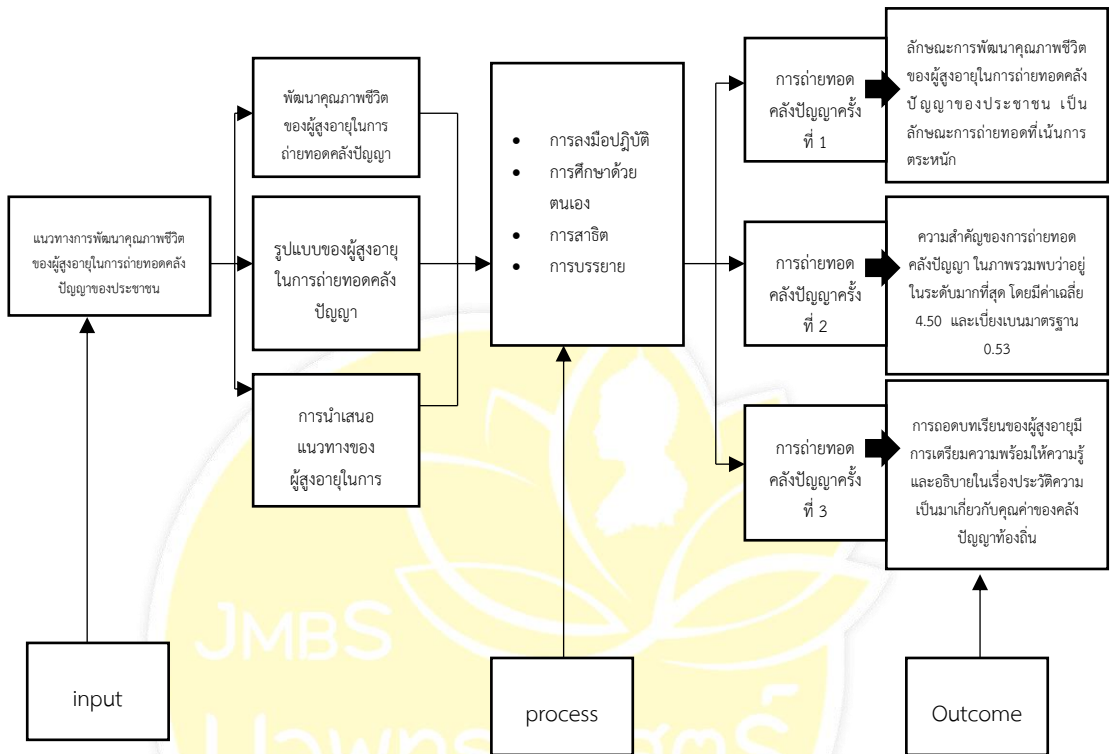
เกื้อกูลในวิถีการผลิต การปรับตัวของชุมชนในระบบเศรษฐกิจเพื่อการค้า ความร่วมมือกับภาครัฐ การพัฒนาทุนชุมชนจากคลังปัญญาด้านดนตรี

2. การวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มผู้สูงอายุได้ให้ในหัวข้อเกี่ยวกับ ความสำคัญของการถ่ายทอดคลังปัญญา ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ย 4.50 และเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.53 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความคิดเห็นว่าได้ตระหนักและการถ่ายทอดคลังปัญญาได้รับการยอมรับจากบุคคลทั่วไป ระดับมากที่สุด โดยมีค่าร้อยละ 60 และ ค่าเฉลี่ย 4.60 และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.52 ในระดับมากที่สุด โดย ว่าผู้สูงอายุได้ให้ความคิดเห็นว่าได้ตระหนักและเห็นความสำคัญของการถ่ายทอดคลังปัญญาเพื่อเป็นการสืบทอดคลังปัญญาแก่คนรุ่นหลังในแต่ละครั้งได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภรัชต์ อินทรเทพ (2561: 184-194) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการถ่ายทอดคลังปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับครัวเรือนในชุมชน จังหวัดสระแก้ว และผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินกิจกรรมของรูปแบบในภาพรวมมีคุณภาพในระดับมากที่สุด โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ความเหมาะสมของระยะเวลาในการทำกิจกรรมกับเนื้อหา และความครอบคลุมพฤติกรรมการเรียนรู้ความรู้และเจตคติ ผู้รู้ด้านสมุนไพรชุมชนละ ร่วมกันเป็นผู้นำในด้านการอนุรักษ์ โดยการขยายพันธุ์ใช้การปลูกรอบบ้าน และปลูกในป่าชุมชน ปัญหาการถ่ายทอดคลังปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้าน พบว่าหมอยาพื้นบ้านซึ่งเป็นผู้รู้ด้านสมุนไพร ไม่นิยมถ่ายทอดความรู้ให้คนทั่วไปแต่ถ่ายทอดให้เฉพาะลูกหลานที่ใกล้ชิด คนรุ่นใหม่ไม่นิยมใช้สมุนไพร

3. นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ผลการวิจัย พบว่า การนำเสนอในเรื่องของการถอดบทเรียนของผู้สูงอายุมีการเตรียมความพร้อมในการถ่ายทอดของผู้ถ่ายทอด โดยให้ให้ความรู้และอธิบายในเรื่องประวัติความเป็นมา วัสดุอุปกรณ์ คติความเชื่อ ประโยชน์ใช้สอยและคุณค่าของคลังปัญญาท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่กระบวนการจัดพิธีไหว้ครูให้กับผู้รับการถ่ายทอดก่อนลงมือทำการฝึกปฏิบัติ โดยแต่ละบุคคลที่ให้สัมภาษณ์มีความเห็นว่าควรจัดสภาพและบรรยากาศของสถานที่ถ่ายทอดให้เหมาะสมกับเรื่องที่ถ่ายทอด โดยผลจากการเข้ากิจกรรมทำให้เห็นว่า เกิดจิตสำนึกและเห็นคุณค่าในมรดกของท้องถิ่นและเป็นแรงจูงใจในการอนุรักษ์ ทำให้มีการรักษามรดกอันดีงามเกี่ยวกับการถ่ายทอดคลังปัญญาต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาเรืองเดช ศรีประสม (2553) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการใช้พื้นที่วัดเชิงพาณิชย์แนวบุญนิยมในภาคอีสาน และผลการวิจัยพบว่า ศูนย์การเรียนรู้ของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีพัฒนาการ เก่าแก่กว่า 200 ปี การเกิดขึ้นของศูนย์การเรียนรู้ของวัดก็เนื่องมาจาก วัดมีความต้องการให้คนในชุมชนได้พัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต วัดจึงจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ขึ้นเพื่อเป็นศูนย์รวมการถ่ายทอดศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ อันสนองความต้องการของสังคมและเป็นกลไกสำคัญของรัฐ ในการพัฒนาสังคม ด้านสภาพปัญหาและความต้องการของศูนย์การเรียนรู้ของวัด

สรุปองค์ความรู้

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน” มีรายละเอียดตามแผนภาพดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน” ผู้วิจัยได้กำหนดข้อเสนอแนะไว้เพื่อเป็นประโยชน์ในงานวิจัยซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอเชิงนโยบาย

ควรมีการนำเสนอแนวทางในนำเสนอรูปแบบเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน เพื่อให้เป็นประโยชน์ในเชิงปฏิบัติ และสำหรับผู้สูงอายุและมีการสอดแทรกข้อคิด เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนมีความคิดที่ดี เป็นประโยชน์ต่อสังคม อีกทั้งเป็นการปูพื้นฐานในการศึกษาข้อมูลให้เป็นการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน เพื่อส่งเสริมให้จิตใจสูงขึ้นพร้อมด้วยการนำเสนอแนวทางอนุรักษ์การถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน ให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอเชิงปฏิบัติ

ควรมีการดำเนินการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ต้องขังในรูปแบบต่าง ๆ เช่น กิจกรรมเสริมการถ่ายทอด การเล่าเรื่อง กิจกรรมที่การถ่ายทอดคลังปัญญา ให้กับประชาชนทั่วไป เด็ก เยาวชน โดยเน้นเป็นแนวทางในการปฏิบัติ โดยการจัดบรรยายภาคในการทำกิจกรรมสนับสนุนผู้สูงอายุเป็นผู้ถ่ายทอดคลังปัญญาให้ได้รับสวัสดิการที่เหมาะสม ให้มีศักยภาพและมีคลังปัญญาเฉพาะตัว ในการถ่ายทอดอย่างเต็มความสามารถ เพื่อสร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน และสังคมได้ตระหนักและเล็งเห็นคุณค่าของคลังปัญญาผู้สูงอายุสืบต่อไป

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรศึกษาลักษณะกลุ่มตัวแปรตามเดียวกัน เพื่อขยายขอบข่ายในพื้นที่การวิจัยให้กว้างออกไปหลายจังหวัด เพื่อให้ได้หลากหลายมุมมองในแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในการถ่ายทอดคลังปัญญาของประชาชน จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ ฝ่าย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลุ่มลึกหลากหลายมุมมอง รวมไปถึงการขยายขอบข่ายกลุ่มตัวแปรที่ศึกษา โดยเพิ่มปัจจัยที่เกี่ยวข้องที่ส่งผลต่อความสำเร็จต่อการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จิรภา วิลารวรรณ (2565). “ผลของโปรแกรมการส่งเสริมคุณภาพชีวิตและป้องกัน ภาวะซึมเศร้า เชิงสังคมและวัฒนธรรมในกลุ่มผู้สูงอายุตำบลนาฝาย อำเภอเมืองจังหวัดชัยภูมิ”. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ. 15 (1) (มกราคม – เมษายน)
- ธัญยาภรณ์ โพธิกาวิณ. (2553). กระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านดนตรีประเภทขลุ่ยและแคน เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนคูบัว อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (พัฒนศึกษา) นครปฐม : มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ประหยัด พิมพ์. (2556). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิต ของผู้สูงอายุ ในเขตตรวจราชการที่ 10. หลักสูตรการพัฒนาผู้บริหารระดับสูง กระทรวงศึกษาธิการ (นบส.ศธ. 3). สถาบันพัฒนาครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา. สำนักงานปลัดกระทรวงกระทรวงศึกษาธิการ.
- พระมหาเรืองเดช ศรีประสม (ถาวรธมโม) (2553). ศูนย์การเรียนรู้: การพัฒนารูปแบบเพื่อบริการชุมชนของวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- วรเวศม์ สุวรรณระดา และรักษนก คชานุกาล (2557). การขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุเพื่อรองรับการเข้าสู่ประชาคม. กรุงเทพมหานคร: วิทยาลัยประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ศรีจันทร์รัตน์ กันทะวัง. (2558). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนภูมิปัญญาท้องถิ่นตามแนวการสอนเชิงประสบการณ์ โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา. ดุษฎีนิพนธ์ ดบ. (ศึกษาศาสตร์). สุโขทัย : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต. (2555). แบบสำรวจความสุขด้วยตนเอง **HAPPINOMETE** ความสุขวัดเองก็ได้. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศิรินุช ฉายแสง. (2553). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ ในจังหวัดอำนาจเจริญ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ (การสร้างเสริมสุขภาพ). มหาวิทยาลัยราชภัฏ.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). สรุปสาระสำคัญแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560-2564. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุภรัชต์ อินทรเทพ. (2561). รูปแบบการพัฒนาการถ่ายทอดภูมิปัญญาการใช้สมุนไพรพื้นบ้านในการดำรงชีวิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมสำหรับครัวเรือนในชุมชน จังหวัดสระแก้ว. ดบ. (สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา) ปทุมธานี : มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

